Má hlad jako vlk.

Milena Vonková

Honí ho mlsná.

Vzala mu srdce.

My o vlku a vlk za dveřmi.

Má oči všude.

Česky s humorem

Venku se čerti žení.

Světská sláva, polní tráva.

Studený máj, v stodole ráj.

Česká rčení, přísloví a pranostiky

Má v hlavě brouky.

Blýská se na lepší časy.

Na Nový rok o slepičí krok.

KAROLINUM

Česky s humorem
Česká rčení, přísloví a pranostiky

———

Milena Vonková

Recenzovaly:
Mgr. Ladislava Kotrbová
Mgr. Veronika Haupt

Vydala Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum
Praha 2026
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
Vydání první elektronické, odpovídá druhému tištěnému, nezměněnému

© Univerzita Karlova, 2026
© Milena Vonková, 2026

ISBN 978-80-246-6381-4
ISBN 978-80-246-6401-9 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

Předmluva ---------- 5

1. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Straší mu v hlavě. Vodí ho za nos. Chlubí se cizím peřím. Mám okno.
Otázky a úkoly (1) ---------- 7

2. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Chodí spát se slepicemi. Hraje si s ním jako kočka s myší. Dala mu košem.
Otázky a úkoly (2) ---------- 11

3. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Tichý blázen. Žije si na vysoké noze. Na to jsem krátká. Mám v hlavě guláš.
Otázky a úkoly (3) ---------- 11

4. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Polykal andělíčky. Na to ti nesednu. Má oči všude. Mluví jako kniha.
Otázky a úkoly (4) ---------- 17

5. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Osudová žena. Děvče jako lusk. Lítá v tom. Je v tom až po uši.
Zapalují se mu lýtka.
Otázky a úkoly (5) ---------- 21

6. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Vzala mu srdce. Pije jako duha.
Otázky a úkoly (6) ---------- 25

7. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Natřela mu to. Dala mu kopačky.
Otázky a úkoly (7) ---------- 25

8. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ A RČENÍ: Když budeš zvědavý, budeš brzo starý. Je to veselá kopa.
Otázky a úkoly (8) ---------- 25

9. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Poslal ji k vodě. Navlékla to na něj.
Otázky a úkoly (9) ---------- 25

10. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Jsem z toho jelen. Mám hlad jako vlk.
Otázky a úkoly (10) ---------- 25

11. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Má dětí jako smetí. Maluje čerta na zeď.
Otázky a úkoly (11) ---------- 25

12. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Co mě lakuješ? Chodí s hlavou v oblacích.
Otázky a úkoly (12) ---------- 43

13. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ: Honí ho mlsná. Sedí si na penězích.
Otázky a úkoly (13) ---------- 47

14. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ: Co se škádlívá, rádo se mívá. Jak si kdo ustele, tak si lehne.
Otázky a úkoly (14) ---------- 51

15. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ: My o vlku a vlk za dveřmi. Když kocour není doma, myši mají pré.
Otázky a úkoly (15) ---------- 51

16. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ: Sytý hladovému nevěří. Káže vodu, pije víno.
Otázky a úkoly (16) ---------- 51

17. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ A RČENÍ: Mladí ležáci, staří žebráci. Sliboval jí hory doly.
Otázky a úkoly (17) ---------- 51

18. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ: Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají. Mezi slepými jednooký králem.
Otázky a úkoly (18) ---------- 61

19. OBRAZOVÝ LIST – RČENÍ A PRANOSTIKY: Venku se čerti žení. Západ hoří, východ hasí.
Otázky a úkoly (19) ---------- 65

20. OBRAZOVÝ LIST – PRANOSTIKY: Na Nový rok o slepičí krok. Na Tři krále o krok dále.
Otázky a úkoly (20) ---------- 65

21. OBRAZOVÝ LIST – PRANOSTIKY: Studený máj, v stodole ráj. Únor bílý, pole sílí.
Otázky a úkoly (21) ---------- 65

22. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ: Žádný strom neroste do nebe. Podřezává si větvičku, na které sedí.
Otázky a úkoly (22) ---------- 65

23. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ A RČENÍ: Co se v mládí naučíš, k stáru jak bys našel.
Světská sláva – polní tráva.
Otázky a úkoly (23) ---------- 65

24. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ A RČENÍ: Potřebuji si vyčistit hlavu. Zůstala na ocet. Drží slovo.
Má v hlavě brouky. Blýská se na lepší časy. I stěny mají uši.
Otázky a úkoly (24) ---------- 66

25. OBRAZOVÝ LIST – PŘÍSLOVÍ A RČENÍ: Pozdě bycha honit. Zdání často klame.
Někdo má rád holky, jiný vdolky. Kdo chce s vlky žíti, musí s nimi výti. Má svou hlavu.
Otázky a úkoly (25) ---------- 66

Klíč ---------- 83

PŘEDMLUVA

Volba tématu příručky Česky s humorem, kterým je výtvarné zpracování vybraných přísloví, rčení a pranostik doplněné textovou oporou úkolů, otázek, básniček a lexikálních poznámek, jednak navazuje na mé předchozí ilustrované materiály v oboru čeština pro cizince, především na poslední publikaci Česky s obrázky, a jednak vyplynula z dlouhodobých plánů a příprav směřujících ke zpracování alespoň určitého úseku této mimořádně inspirativní oblasti českých reálií s cílem přiblížit její lingvodidaktické možnosti učitelům češtiny jako cizího jazyka a odkrýt některé z dalších půvabů české frazeologie studentům.

Nosnost tohoto tématu přitom přímo vybízí zaměřit se kromě prohlubování jazykové kompetence také na rozšiřování znalostí cizinců ve sféře civilního, odmytizovaného chápání českých reálií – českého folklóru, české kultury, české povahy, českého humoru a dalších specifik charakterizujících český národ.

Výtvarné zpracování jednotlivých rčení, přísloví a pranostik předkládá drobné příběhy, které vybízejí k dalšímu plynulému rozvíjení děje, a tím směrují výuku k nenásilnému prohlubování komunikativní složky jazyka. Od prostého popisu obrázků, zohledňujícího standardní rozšiřování lexikálních znalostí již na úrovni A1 a A2, lze postupovat k hlubšímu zamyšlení nad obecnými problémy, ukrytými v charakteristických příkladech české lidové moudrosti, což předpokládá širší škálu znalostí a dovedností, odpovídajících úrovni B1 a B2. S materiálem je tedy možné pracovat výběrově v celém spektru jednotlivých úrovní SERR. Každý vyučující může zvolit vhodné ukázky a vhodné didaktické postupy podle konkrétních potřeb své cílové skupiny. Vzhledem k prvořadému důrazu na komunikativní stránku jazyka by měla příručka také inspirovat vyučující k divadelním improvizacím, k vytváření dialogů a scénářů, ztvárňujících jednotlivé fiktivní příběhy, ukryté za obrazným i slovním vyjádřením vybraných poselství české lidové moudrosti.

Možností se zde nabízí opravdu celá řada, doprovodné texty poskytují množství otázek, úkolů, cvičení, her i dramatických etud spojených s výchozím tématem. Záleží jen na učiteli, které aktivity a v jakém pořadí do svého programu zařadí. Textová část je podobně jako v předchozích publikacích doplněna krátkými básničkami, odlehčujícími svým humorným přesahem mravoučnou podstatu zobrazených výchovných příběhů. Lze s nimi pracovat při nácviku výslovnosti, při odpočinkových aktivitách, zaměřených na jazykovou hravost a libozvučnost češtiny, při netradiční obsahové analýze a také jako s inspirací – studenti mohou dále snáze vytvářet své vlastní příběhové modely, doplnitelné do schématu pouček jednotlivých přísloví, rčení a pranostik.

Cílem příručky je tedy představit češtinu a české myšlení na úrovni lidových rčení, přísloví a pranostik v jejich historické kontinuitě a s jejich funkčním přesahem do současnosti, tak aby využitelnost v oboru češtiny pro cizince byla co nejširší a co nejpřesvědčivější. Zároveň je kladen důraz na obraznost češtiny, která je tak snadno ztvárnitelná „v obrazech“, která málo slovy vyjádří tak mnoho a která v sobě uchovává po staletí vzácný dar humoru Čechům tak blízký a nad jiná národní specifika tak milý. Bylo by opravdu velkým ochuzením jazykové výuky upírat našim vítaným hostům ze zahraničí právo otevřít i trezor s rodinným stříbrem, jakým český humor bezesporu je.

Můj osobní přínos v této oblasti je jistě nepatrný, bude mi však ctí alespoň poukázat na možnosti humoru a výuky humorem, obsažené ve svérázné oblasti shrnující plody české lidové moudrosti pod názvy – rčení, přísloví a pranostiky. Metody „výuky humorem“ jsem vždy považovala za vděčné a životaschopné, to se mi

potvrdilo i při pretestování tohoto materiálu v různých skupinách výuky češtiny pro cizince jak v Čechách v rozmanitých kurzech UK ÚJOP, tak ve třídách Gymnázia Friedricha Schillera v německé Pirně. Tato předběžná zkušenost přinesla i nové, svěží nápady pro netradiční využití výukového materiálu – např. ve skupinách mladších žáků byly černobílé ilustrace okamžitě posunuty do role aktuálně velmi oblíbených antistresových omalovánek.

Na tomto místě bych také ráda poděkovala své kolegyni, paní Mgr. Veronice Haupt, metodičce českého jazyka na FSG v Pirně, která se ujala recenze této příručky s velkou precizností a odpovědností. Její posudek mi přinesl některé cenné podněty, jejichž zohlednění by mělo usnadnit fungování publikace zvláště v německém prostředí. Děkuji zároveň paní Mgr. Laďce Kotrbové, která vypracovala odborně erudovanou recenzi, v níž se odráží její dlouhodobá zkušenost s výukou češtiny jako cizího jazyka nejen v rámci zařízení UK ÚJOP.

Děkuji také předem všem kolegyním a kolegům, kteří tuto příručku budou používat, a přeji jim, aby pracovali s radostí a s humorem.

Praha, únor 2017 *Milena Vonková*

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy Česky s humorem.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.